

Nr 257.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående organiserandet av ett hemvärn; given Stockholms slott den 26 april 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 april 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler, efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, social- och finansdepartementen, frågan om organiserandet av ett hemvärn och anför därvid följande:

I. Inledning.

I skrivelse den 26 januari 1940 gjorde överbefälhavaren över rikets försvarskrafter framställning om vidtagande av förberedande åtgärder för bildande av en särskild, frivillig organisation inom lantförsvarets ram, ett hemvärn, avseende att tillgodose det omedelbara försvaret av hembygden. Organisationens uppgift angavs rent allmänt vara att öka möjligheterna för ett omedelbart tryggnade av hemorten.

Det uppdrag till ytterligare stärkande av vårt lands försvarskraft, som innefattas i förenämnda förslag, fann jag, såsom framgår av mitt anförande till statsrådsprotokollet den 2 februari 1940, innebära beaktansvärda fördelar. Jag fann mig därför böra förorda, att en undersökning rörande möjligheterna att organisera ett hemvärn borde med det snaraste igångsättas, och föreslog i anslutning därtill, att åt överbefälhavaren måtte uppdragas att med biträde av chefen för armén föranstalta om utförandet av en skyndsamt utredning rörande förutsättningarna för anordnande av en dylik hemvärnsorganisation. Med bifall till denna hemställan bemyndigade Kungl. Maj:t mig att i och för utredningen ställa till överbefälhavarens förfogande de sakkunniga personer, vilkas biträde kunde befinnas påkallat.

De utredningsmän, som med stöd av detta bemyndigande tillkallats och vilka antagit benämningen *hemvärnskommittén*¹⁾, hava i skrivelse den 7 mars 1940 till överbefälhavaren överlämnat ett under kontakt med försvars- och arméstaberna utarbetat förslag i frågan. I skrivelse den 15 mars 1940 har *överbefälhavaren* med överlämnande av förslaget förklarat sig kunna i allt väsentligt ansluta sig till detsamma. Överbefälhavaren har därvid anförat, att även om beträffande några punkter av kommitténs förslag delade meningar kunde råda, det syntes vara av synnerlig vikt, att en hemvärnsorganisation av föreslagen karaktär påbörjades. Överbefälhavaren har därför hemställt om införande av en hemvärnsorganisation enligt av kommittén angivna grunder.

Över hemvärnskommitténs förslag hava utlåtanden avgivits av arméförvaltningen, försvarsväsendets lönenämnd, statskontoret, riksförsäkringsanstalten, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Södermanlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Gävleborgs och Norrbottens län samt luftskyddsinspektionen, varjämte svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, Sveriges landstormsföreningars centralförbund, skytteförbundens överstyrelse, riksluftskyddsförbundet och landsorganisationen i Sverige inkommit med yttranden i anledning av detsamma.

II. Allmänna synpunkter.

Kommitténs förslag.

Det förslag till hemvärnsorganisation, som hemvärnskommittén framlagt, bygger på den allmänna principen, att hemvärdet bland annat av folkrättsliga grunder måste infogas som ett led i landets militära försvarsorganisation och förlänas karaktären av militärt organiserade frivilliga grupper under särskilt för ändamålet förordnat befäl. Hemvärnsmannen måste enligt kommittén i och med inkallelse till tjänstgöring vara att anse såsom krigsman och i denna egenskap vara underkastad strafflagen för krigsmakten. Kravet på hemvärdets organisatoriska ingående i krigsmakten har emellertid enligt kommitténs mening nödvändiggjort, att hemvärdet i organisatoriskt hänseende helt sär-

¹⁾ Utredningsmän hava varit chefen för krigsskolan, översten G. V. Petri, ordförande, majorerna N. A. H. Björk, A. C. G. Nordström, H. E. O. Holmquist och S. B. Tarras-Wahlberg, tillika sekreterare, disponenten N. Danielsen, arrendatorn D. Boman samt advokaten A. Sölvén.

skiljes från den föreningsmässigt organiserade frivilliga försvarsverksamhet, som bedrivs inom skytte-, landstorm- och luftskyddsförbunden. Ett sammanförande av hemvärnet med de frivilliga försvarsrörelserna eller någon av dem skulle nämligen annars förutsätta, att även den ifrågakommande frivilliga försvarsverksamheten infogades i den militära organisationen. Vissa beaktansvärda fördelar skulle visserligen, enligt vad kommittén framhållit, kunna tänkas stå att vinna genom en dylik gemensam organisation under enhetlig ledning, men kommittén hade icke i förevarande sammanhang funnit sig kunna ingå på någon utredning av detta omfattande problem.

I fråga om de *uppgifter*, som i krig kunna tänkas komma att påvåla hemvärnet, har kommittén framhållit, att vissa landstormstruppförbanden hittills åvilande uppgifter syntes kunna övertagas av hemvärnet. Främst gällde detta stridsverksamhet mot angrepps företag av mindre omfattning, som ansatts luftledes eller över kust- eller landgränser. För denna stridsverksamhet krävdes en starkt decentraliserad organisation av lättroliga förband. För att kunna bidra till avvärjande av större fientliga företag av angivet slag borde hemvärnsförbanden så organiseras, att de jämväl i förekommande fall skulle kunna samverka med landstorm- eller linjetruppförband. Kommittén har även framhållit, att landstormen åvilande territoriell luftvärnsverksamhet av sådant slag, att ständig eldberedskap icke erfordras, syntes kunna övertagas av hemvärnet, i vart fall såvitt angår luftvärns pjäser av mindre grov kaliber. Detta gällde framför allt det på enskild väg anskaffade luftvärnet. I den mån tjänsten vid sådant luftvärnsförband icke krävde ständig bemanning av pjäserna, syntes nämligen servispersonalen icke nödvändigtvis behöva utgöras av värnpliktig personal. Däremot syntes landstormen tillkommande stationär bevakningstjänst i regel icke böra övertagas av hemvärnsförbanden, vilket givetvis icke hindrade, att hemvärnet användes för andra bevakningsuppgifter av tillfällig karaktär och kortare varaktighet.

Kommittén har vidare framhållit, att det tilltänkta hemvärnet i fråga om organisation, utrustning, utbildning och verksamhetssätt borde så anpassas, att de enskilda hemvärnsmännen principiellt även under krig kunde kvarbli i sina civila befattningar men äga möjlighet inrycka till tjänstgöring i hemvärnet med minsta tidsutdräkt.

För lösandet av nu antydda uppgifter har hemvärnskommittén föreslagit en särskild, på frivillig rekrytering grundad *organisation*, vilken från grunden borde uppbyggas såsom ett led i den militära försvarsorganisationen. Kommittén har därvid tänkt sig landets indelning i ett flertal hemvärnsområden, vanligen anslutande sig till kommunindelningen. Den närmaste ledningen av dessa områden skulle anförtros åt särskilt förordnade hemvärnsområdesbefälhavare. Hemvärnsområdet skulle sålunda utgöra den territoriella enheten, inom vilket hemvärnsgrupper, eventuellt sammanförda i större förband, skulle verka. Flera hemvärnsområden skulle sammanföras till hemvärnskretsar under ledning av hemvärnskrets befälhavare, och dessa kretsar i sin tur anslutas till inskrivnings- och militärområdena (i krig försvars- och militärom-

råden). Hemvärnets ledning skulle närmast utövas av chefen för armén (överbefälhavaren) med biträde av en särskild hemvärnsstab.

Såsom förut framhållits har *rekryteringen* till hemvärdnet förutsatts skolas helt på frivillighetens väg bland befolkningen inom vederbörligt hemvärnsområde. Såsom den huvudsakliga rekryteringskällan har i förslaget utpekats i värnplikthänseende över- och underårig personal. Enligt värnpliktslagens bestämmelser krigstjänstskyldig personal borde däremot principiellt icke ingå i hemvärdnet, vilket emellertid icke syntes böra utesluta, att sådana krigstjänstskyldiga, som av en eller annan anledning kunde beräknas icke bliva inkallade till krigstjänstgöring, skulle kunna anställas som hemvärnsmän. Likaså syntes i vissa fall krigstjänstskyldiga värnpliktiga, som speciellt lämpade sig för hemvärdstjänst, kunna uttagas såsom befäl vid hemvärnsförband. I undantagsfall syntes ock fast anställd personal kunna komma ifråga i särskilt viktiga befattningar vid hemvärdnet.

För antagning till hemvärnsmän har kommittén uppställt vissa *allmänna fordringar*. Sålunda föreslås, att vederbörande uppnått en ålder av 17 år, att han är bosatt och stadigvarande vistas inom det hemvärnsområde, där han antages, att han är välfrejdad och känd för laglydnad och medborgarsinne och i övrigt besitter nödvändiga fysiska förutsättningar. Krav på tillfredsställande skjutskicklighet har även uppställts.

Kommittén har vidare föreslagit inrättandet av särskilda *rådgivande nämnder*, avsedda att biträda befälhavarna för hemvärnskretsarna och hemvärnsområdena i vissa delar av deras verksamhet. Sålunda föreslås inrättandet av hemvärnsområdesnämnder, utsedda av kommunala organ, och med huvudsaklig uppgift att pröva inkommande ansökningar om inträde i hemvärdnet samt avgiva förslag till hemvärnsområdesbefälhavare och lägre befäl inom hemvärdnet. Hemvärnskretsämnd åter, som föreslås skolas utses av länsstyrelsen, avses huvudsakligen bliva rådgivande i utbildningsfrågor. Slutligen har kommittén föreslagit tillsättandet av ett till chefens för armén förfogande ställt hemvärnsråd av fem av Kungl. Maj:t tillsatta ledamöter, vars uppgifter skulle vara av rådgivande och sammanhållande karaktär.

Hemvärdnets infogande såsom ett led i den militära försvarsorganisationen nödvändiggör enligt kommittén vissa *personalförstärkningar*. Utöver den för hemvärnsstaben beräknade personalen föreslås sålunda förstärkningar av inskrivningsbefälhavarnas staber med en pensionsavgången regementsofficer eller kapten i arvodesbefattning för handläggning inom staben av hemvärnsärenden.

Under tjänstgöring i hemvärdnet böra enligt kommitténs förslag vissa *förmåner* tillkomma hemvärnsmän, varjämte bör sörjas för att sjukvård och invaliditetsersättning för skada i tjänsten tillförsäkras vederbörande.

Kostnaderna för det föreslagna hemvärdnet beräknas av kommittén komma att vid fullt genomförd organisation uppgå till omkring 1,000,000 kronor årligen. Under uppsättningsperioden beräknas emellertid kostnaderna för utbildning av personal bliva högre än senare, varjämte vissa engångskostnader för materiel och utrustning beräknas tillkomma.

Argivna yttranden.

I flertalet avgivna yttranden har kommitténs förslag i huvudsak tillstyrkts. Sålunda har *överståthållarämbetet* funnit, att genom den föreslagna hemvärnsorganisationen en av de moderna krigföringsmetoderna nödvändiggjord komplettering av landets försvarskraft kunde vinnas för en i förhållande till organisationens omfattning ringa kostnad, varför ämbetet, som ansåge förslaget i sina huvuddrag väl avvägt, tillstyrkt, att detsamma lägges till grund för en hemvärnsorganisations uppsättande. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har ansett behovet av att tillskapa en hemvärnsorganisation vara uppenbart och därjämte ansett det självskrivet, att hemvärdet måste infogas som ett led i den militära försvarsorganisationen. Länsstyrelsen har vidare funnit förslaget lämpligt i vad det avser hemvärdets ställning till befintliga frivilliga försvarsorganisationer. I fråga om den för hemvärdet föreslagna organisationen har emellertid länsstyrelsen ifrågasatt, huruvida förenklingar icke kunde bli möjliga sedan hemvärdet uppsatts och erfarenhet vunnits om dess verksamhet. Icke heller *länsstyrelserna i Södermanlands och Gävleborgs län* hava funnit anledning till erinran mot det huvudsakliga i kommitténs förslag. Jämväl *Sveriges landstormsföreningars centralförbund* och *svenska landskommunernas förbund* hava tillstyrkt förslaget, sistnämnda förbund i likhet med *landsorganisationen i Sverige* under framhållande av att den av kommittén förordade anknytningen av hemvärdet till kommunalorganisationen måste anses ur olika synpunkter önskvärd. Slutligen har *riksluftskyddsförbundet* ansett önskvärdt, att den av kommittén föreslagna hemvärnsorganisationen snarast fullbordades, därvid enligt förbundets mening jämväl borde tagas under övertvägande, i vad mån luftskydd och hemvärn särskilt i småorter kunde samordnas.

Å andra sidan hava några myndigheter ställt sig tveksamma i fråga om lämpligheten av det föreslagna hemvärdets inrättande. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har sålunda ansett, att hemvärdet i den av kommittén föreslagna utformningen icke i någon nämnvärd grad skulle kunna öka möjligheterna för ett omedelbart tryggande av hemorten i händelse av krig. Länsstyrelsen ville ifrågasätta, om de begränsade uppgifter, som enligt kommittén skulle åvila hemvärdet kunde innebära ett så beaktansvärdt tillskott till landets skydd, att de motiverade ett genomförande av en så omfattande och i fråga om sin ställning så oklar organisation, som den av kommittén föreslagna. Ett nyttiggörande av den förefinliga försvarsvilligheten kunde enligt länsstyrelsens åsikt säkerligen i stället åvägbringas genom en intensifiering av den utav de frivilliga landstorms-, skytte- och luftskyddsorganisationerna utövade verksamheten. Länsstyrelsen har vidare i fråga om rekryteringen till hemvärdet påtalat, att vissa andra viktiga intressen, exempelvis det civila luftskyddets, måste vinna beaktande. Därest ett hemvärn enligt kommitténs förslag organiserades, syntes det länsstyrelsen nödvändigt att vid planläggningen av luftskyddet ej räkna med hemvärnsmännen.

Statskontoret har ur kostnadssynpunkt anmält betänkligheter mot den av kommittén förordade organisationen och därvid anfört bland annat följande:

Enär ett på frivillighetens grund uppbyggt hemvärn, avsett för i utredningen angivna uppgifter, otvivelaktigt skulle utgöra ett värdefullt bidrag till stärkande av landets värnkraft och då det således särskilt under nuvarande förhållanden synes ligga i statens intresse, att ett dylikt hemvärn kommer till stånd, lär det även få anses naturligt, att staten i skälig utsträckning lämnar bidrag för bestridande av de med hemvärnsorganisationen förenade kostnaderna. Med hänsyn till de avsevärda krav, som för närvarande ställas på statsverket, när fråga är om tillgodoseende av utgiftsändamål på försvarsväsendets område, torde det å andra sidan vara nödvändigt, att statens bidragsverksamhet med avseende å hemvärnsorganisationen begränsas till vad som kan anses oundgängligen erforderligt. Vid den granskning, statskontoret underkastat de sakkunnigas förslag i ämnet, har ämbetsverket icke kunnat undgå att bibringas den uppfattningen, att förslaget givits en räckvidd, som ur statsökonomisk synpunkt näppeligen synes försvarbar. Såvitt statskontoret kan finna, borde det tilltänkta hemvärdet kunna givas en betydligt enklare och mindre kostsam organisationsform, än vad de sakkunniga räknat med, utan att därför organisationens syfte skulle behöva förfelas.

Statskontoret kan för sin del icke finna annat än att ett samordnande av hemvärdet med redan förefintliga frivilliga försvarssammanslutningar bör vara den naturliga anordningen, när det gäller hemvärdets uppbyggande. De sakkunniga synas emellertid vid utarbetandet av sitt förslag icke hava beaktat de besparingsmöjligheter och andra fördelar, som otvivelaktigt skulle stå att vinna genom en dylik anordning. Enligt statskontorets mening hade det legat så mycket närmare till hands för de sakkunniga att söka lösningen av organisationsfrågan efter en dylik linje, som — enligt förslaget — hemvärnspersonalens utbildning i allt fall till mycket väsentlig del skulle meddelas inom skytteföreningar och landstormsföreningar. Någon utredning av ifrågasvarande spörsmål har emellertid icke verkställts, då denna fråga enligt de sakkunnigas uppfattning skulle falla utanför ramen av det lämnade utredningsuppdraget. Då de sakkunniga icke heller, såvitt statskontoret kunnat finna, anfört några bärande skäl för förslaget i vad detsamma avser hemvärdets ledning och organisation i övrigt, har ämbetsverket icke blivit övertygat om nödvändigheten av att uppbygga en hemvärnsorganisation av den omfattning, som de sakkunniga föreslagit.

Icke heller *luftskyddsinspektionen* har av den förebragta utredningen blivit övertygad om lämpligheten att för hemvärnsuppgifterna skapa en särskild frivillig organisation. Inspektionen har såsom sin åsikt framhållit, att det syntes ligga nära till hands att anförtro hemvärnsuppgifterna åt en i lämplig omfattning utbyggd landstorm. En förnyad och ingående omprövning av detta spörsmål vore därför enligt inspektionens mening motiverad. I anslutning därtill har inspektionen anfört bland annat följande:

Inspektionen vill nämligen framhålla de olägenheter, som äro förbundna med det stora antal mer eller mindre frivilliga försvarsorganisationer som för närvarande arbeta vid sidan av varandra. Det synes därför önskvärt, att hemvärnsorganisationen icke slutligt fastställs, förrän möjligheterna av ett samordnande av dessa organisationer noga prövats. Ett sådant samordnande bör i första hand avse personalrekryteringen och framför allt taga sikte på en ur behovsynpunkt avpassad fördelning av kvalificerad personal. Den för luftskyddet erforderliga personalorganisationen är för närvarande i det närmaste genomförd och det synes inspektionen angeläget, att densamma, särskilt i vad angår det allmänna luftskyddet, i allt väsentligt lämnas orörd. De

erfarenheter inspektionen vunnit vid den personalrekrytering som hittills förekommit ha visat att betydande svårigheter kunna uppstå vid fall av konkurrens mellan luftskyddet och andra organisationer. Enligt inspektionens mening är det ofrånkomligt att snarast möjligt bestämmelser utfärdas rörande företrädesrätten vid rekrytering av annan än värnpliktig personal inom försvarsorganisationerna. I detta sammanhang torde även böra beaktas behovet av personal för släckning och bevakning av skogsbränder.

Vid uppbyggande av hemvärnsorganisationen och vid utfärdande av för densamma erforderliga instruktioner måste enligt inspektionens förmenande luftskyddets intressen särskilt beaktas och ett nära samband åvägbringas mellan hemvärdet och luftskyddsmyndigheterna. Det synes här kunna ernås dels på sådant sätt att luftskyddsmyndigheterna (luftskyddsinspektionen, länsstyrelserna och luftskyddscheferna) bliva representerade i respektive hemvärnsrådet samt hemvärnskrets- och hemvärnsområdesnämnderna dels genom föreskrift att hemvärnsområdesbefälhavare skall efterkomma luftskyddschefs rekvisition om biträde vid luftskyddstjänst i den mån detta med hänsyn till stridsuppgifterna är möjligt.

Länsstyrelsen i Norrbottens län slutligen har framhållit, att kommitténs förslag till ordnandet av ett hemvärn innebure en överorganisation. För att skapa ett slagkraftigt och effektivt hemvärn vore det enligt länsstyrelsens mening av största vikt att göra administrationen enkel. En nedskärning av organisationen genom borttagande av en eller helst två mellaninstanser vore därför påkallad.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att vid remissbehandlingen av hemvärnskommitténs av överbefälhavaren i allt väsentligt tillstyrkta förslag flertalet hörda myndigheter och institutioner tillstyrkt förslaget om inrättande av ett hemvärn. Vissa myndigheter hava visserligen ställt sig tveksamma till förslaget, därvid erinringarna hänfört sig dels till det tilltänkta hemvärdets uppgifter, vilka från ett håll ansetts vara av alltför begränsad natur, dels till de betydande kostnader, som organisationens uppbyggande och vidmakthållande skulle komma att medföra för statsverket. Vidare har mot förslaget erinrats, att möjligheten att närmare anknyta hemvärnsorganisationen till redan befintliga organisationer i den frivilliga försvarsverksamhetens tjänst ej i tillräcklig utsträckning beaktats och att tjänstgöringen i hemvärdet skulle komma att medföra svårigheter att tillgodose personalbehovet för fyllandet av särskilt det civila luftskyddet tillkommande uppgifter.

De sålunda framförda invändningarna emot det framlagda förslaget synas emellertid icke vara av den art, att tanken på inrättandet av en hemvärnsorganisation bör på den grund skjutas åt sidan. Även om de uppgifter som enligt förslaget avses skola tilläggas hemvärdet kunna te sig relativt begränsade, synes det dock stå klart att hemvärdet skulle, även med dessa begränsade uppgifter, kunna innebära ett i vissa fall betydande tillskott till landets försvarskrafter, ett tillskott som dessutom kan åstadkommas för en relativt ringa kostnad. Därvid bör icke heller bortses från de psykologiska faktorer, som tala för att tillvarataga den vilja till lokalförsvaret, som från skilda håll för sports. Inom skilda delar av landet har sålunda tanken framförts att på privat väg söka åstadkomma ett hemvärn av i huvudsak likartad karaktär som

Departements-
chefen.

det här föreslagna. Ett utnyttjande av denna försvarsvillighet och ett effektiviserande av densamma genom hemvärnsidéns utformning inom den militära organisationen synas mig böra eftersträvas. Den tanken kan visserligen ligga nära till hands att närmare anknyta hemvärdet till redan förefintliga frivilliga organisationer, såsom den frivilliga landstörmsrörelsen eller det frivilliga luftskyddet. Häremot har emellertid enligt min mening med fog invänt, att hemvärnsorganisationen för att kunna motsvara sin uppgift måste redan från början infogas i den militära försvarsorganisationen och inom denna erhålla sina speciella uppgifter. Hemvärnets fredsorganisation måste med andra ord helt avpassas efter de uppgifter hemvärdet skall kunna fylla i krig.

Jag finner mig sålunda böra tillstyrka, att en hemvärnsorganisation av i huvudsak den struktur, som av kommittén föreslagits, snarast möjligt genom statsmakternas medverkan kommer till stånd. Därmed är emellertid icke sagt, att icke åt organisationen i vissa hänseenden måhända bör givas en annan utformning än som av kommittén föreslagits. Härtill får jag återkomma i samband med den närmare redogörelsen för kommitténs förslag.

I detta sammanhang torde böra erinras därom, att Kungl. Maj:t genom beslut den 17 april 1940 uppdragit åt chefen för armén att i samråd med chefen för försvarsstaben gå i författning om vidtagande av vissa närmare angivna förberedande åtgärder för organiserande av ett hemvärn i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs förslag.

III. Hemvärnets närmare utformning.

Uppgifter och verksamhetsätt.

Kommitténs förslag.

Såsom förut framhållits, har kommittén angivit hemvärnets huvudsakliga uppgift i krig vara stridsverksamhet mot smärre fiendliga avdelningar, vilken tidigare ansetts åvila landstörmen. I anslutning därtill har kommittén anfört följande:

Vid övervägandet av de uppgifter, som i krig kunna tänkas påvila hemvärdet för hemortens omedelbara trygghet, vilja kommitterade först upptaga till betraktande, i vad mån vissa av de uppgifter, som hittills ansetts böra åvila landstörmsstruppförbanden, kunna övertagas av hemvärnsformationerna, sedan organisationen vunnit erforderlig stadga. Härigenom skulle ianspråktagandet av landstörmsförband för stridsuppgifter av mera primär natur underlättas. Främst synes detta böra gälla stridsverksamhet mot fallskärmsförband. En någorlunda betryggande säkerhet att snabbt kunna uppsåra och oskadliggöra sådana motståndare kräver en starkt decentraliserad organisation av lättroliga förband, för vilken uppgift landstörmsförband av lämplig beskaffenhet icke i erforderlig grad stå till förfogande. De för sådan stridsverksamhet mest lämpliga landstörmsförbanden kunna av andra skäl icke givas en tillräckligt spridd gruppering. Härför synas hemvärnsförbanden utgöra den lämpligaste ersättningen. Därmed är emellertid icke sagt, att hemvärnsförbanden i alla lägen komma att besitta tillräcklig styrka för att fylla dessa uppgifter. Ju större det fiendliga företaget är, desto angelägnare är det, att reguljära militära förband insättas däremot. Hemvärnsförband böra icke ensamma komma i fråga för sådana större uppgifter, vilket dock icke hindrar, att de kunna användas för att uppsåra, fastställa, binda och

isolera en från luften eller annorledes landsatt fientlig styrka i avvaktan på tillförandet av reguljära trupper. Hemvärnsförbanden synas fördenskull om möjligt böra besitta sådan taktisk rörlighet och stridsförmåga, att de kunna samverka med landstorms- eller linjetruppförband i uppgifter av angivet slag.

Kommittén har i anslutning härtill sammanfattningsvis angivit hemvärnets uppgifter i krig vara följande:

a) snabbt oskadliggörande av från luftfarkoster antingen genom fallskärmshopp eller på annat sätt landsatta, på kusten landsatta eller över landgränsen inkomna fiender eller smärre fientliga patruller och avdelningar;

b) medverkan i bekämpandet av större fientliga avdelningar eller styrkor landsatta eller inkomna i riket på i a) angivet sätt;

c) luftvärn i viss utsträckning, där permanent eldberedskap icke erfordras.

Vissa uppgifter med avseende å det territoriella luftvärdet hava även ansetts kunna övertagas av hemvärdet. Härom anför kommittén:

Landstormen åvilande territoriellt luftvärn av sådant slag, att ständig eldberedskap icke erfordras, synes kunna övertagas av hemvärdet. Främst gäller detta territoriellt luftvärn, som anskaffats på enskild väg. I den mån tjänsten vid sådant luftvärnsförband icke kräver ständig bemanning av pjäserna, synes servispersonalen icke nödvändigtvis behöva utgöras av värnpliktig personal. Genom att hemvärdet övertager bemanningen av dylika luftvärns pjäser, kan tjänsten kombineras med vederbörandes civila verksamhet. En icke oväsentlig personalförstärkning av övrigt luftvärn bör härigenom kunna uppnås, samtidigt med att värnpliktiga med uppskov kunna militärt bättre utnyttjas. Med hänsyn till luftvärnsservisernas storlek och tjänstens mera krävande natur torde emellertid hemvärnsförband som regel icke kunna tagas i anspråk för bemanning av luftvärns pjäser av grövre kaliber.

Kommittén har i förevarande sammanhang även framhållit vikten av att ett oskadliggörande av luftledes eller annorledes landsatta sabotörer, smärre patruller eller mindre avdelningar kan ske snarast och helst i eller före landningsögonblicket. Organisationen borde därför enligt kommittén göras möjligast rikt förgrenad, och dess »element» om möjligt återfinnas i varje samhälle och bebyggd ort. Då riket i sin helhet torde kunna överflygas av eventuella motståndares nu tillgängliga flygmateriel, syntes skäl icke föreligga att utesluta någon del av riket vid organisationens uppbyggande.

Avgivna yttranden.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har, såsom redan tidigare framhållits, ifrågasatt, huruvida icke de hemvärdet enligt kommitténs förslag tillagda uppgifterna vore alltför begränsade för att motivera inrättandet av en hemvärnsorganisation av den storleksordning som föreslagits.

Flertalet av de hörda myndigheterna hava emellertid icke haft något att erinra i fråga om de uppgifter, som den tilltänkta hemvärnsorganisationen enligt kommitténs förslag tillagts. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* har dock förmenat, att hemvärdet lämpligen skulle kunna tilläggas även vissa skogsbrandskyddet tillhörande uppgifter. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* åter har vänt sig mot förslaget att använda hemvärdet för vissa luftvärnsändamål och har därvid anfört följande:

Beträffande hemvärnets användning för betjäning av på frivillighetens väg skänkta luftvärnspjäser, kan länsstyrelsen icke biträda hemvärnskommitténs förslag. Den utbildning, som kräves för fullgod betjäning av luftvärnsautomatkanoner och luftvärnskulsprutor, torde tarva längre tid och äga rum under andra betingelser än som i utredningen avses för en hemvärnsman. De kommuner och företag (ev. enskilda), vilka skänkt eller hava för avsikt att till kronan såsom gåva överlämna luftvärnspjäser, förutsätta givetvis, att vapnen komma att betjänas och omhänderhavas av härför fullt kvalificerad linje- eller landstormspersonal i enlighet med kungl. brev den 8 april 1938 angående allmänna grunder för statens åtaganden i samband med emottagande av gåvor av luftvärnsmateriel. Måhända kan det dock vara lämpligt, att den på sätt här avses utbildade personalen inordnas i hemvärdet, där sådant finnes.

Departements-
chefen.

Vad hemvärnskommittén anfört och föreslagit i fråga om hemvärnets uppgifter finner jag mig i stort sett kunna biträda. I anslutning till vad länsstyrelsen i Södermanlands län anfört i fråga om hemvärnsmans användande för betjäning av luftvärnspjäser må här framhållas, att det givetvis icke bör ifrågakomma att för sådant ändamål avdela personal ur hemvärdet, som icke erhållit erforderlig utbildning därför. Å andra sidan må även framhållas, att genom hemvärnets infogande såsom ett led i den militära organisationen möjligheter komma att föreligga att inom hemvärdet mobiliseringsplacera sådana landstormsmän, som tidigare undergått frivillig utbildning i syfte att betjäna på frivillig väg anskaffat luftvärn.

Organisation.

Kommitténs förslag.

I fråga om den närmare utformningen av hemvärnets organisation har hemvärnskommittén till en början framhållit, att hemvärnsförbandens geografiska kompetensområden syntes böra vara förhållandevis begränsade. Hemvärnets allmänna uppgift att vara ett värn för hembygden kräver enligt kommittén en organisation, som med sina förgreningar når ut även i bygderna; tyngdpunkten i hemvärnsorganisationen bör därför förläggas till dess yttersta element. För att detta syfte bäst skall ernås föreslår kommittén, att landet indelas i ett flertal *hemvärnsområden*, vilka skola vara att betrakta såsom enhet i territoriellt hänseende. Hemvärnsområdet beräknas i regel komma att omfatta en eller flera primärkommuner. Större kommuner böra emellertid kunna uppdelas i två eller flera hemvärnsområden. Inom ett dylikt område anställda hemvärnsmän sammanföras i *hemvärnsförband*, utgörande alltefter antalet hemvärnsmän grupper, plutoner eller kompanier. Dessa hemvärnsförband avses i regel utöva sin verksamhet inom det egna hemvärnsområdet men skola även, om så skulle befinnas erforderligt, kunna få användas inom angränsande områden för samverkan med dessas förband.

För att anknyta hemvärdet till den militära organisationen och möjliggöra en smidig övergång från freds- till krigsindelning föreslår kommittén, att flera hemvärnsområden skola sammanföras till *hemvärnskretsar*. Uppåt skulle sedan hemvärnsorganisationen i territoriellt hänseende anknytas till inskrivningsområdes- och militärområdesindelningen.

Hemvärnsområdesindelningen föreslås skola verkställas av vederbörande militärområdesbefälhavare (arméfördelningschef) på förslag av inskrivningsbefälhavare. Indelningen i hemvärnskretsar åter förutsättes skola ske av överbefälhavaren (chefen för försvarsstaben). Kommittén har uppskattat det erforderliga antalet hemvärnsområden till 1,500 och hemvärnskretsar till 70.

Den omedelbara ledningen inom hemvärnsområdet föreslås skola utövas av en *hemvärnsområdesbefälhavare*. Inom varje hemvärnskrets föreslås skola tillsättas en *hemvärnskretsbefälhavare* med huvudsakligaste uppgift att leda och övervaka utbildningsverksamheten inom kretsen.

Befälhavarna för hemvärnsområdena föreslås av kommittén skola i utövandet av sin verksamhet biträdas av *hemvärnsområdesnämnder*. Dessa nämnder skulle bestå av tre—fem av vederbörande kommun (kommuner) utsedda ledamöter och huvudsakligen hava till uppgift att pröva ansökningar om inträde i hemvärdnet, att då särskilda skäl därtill föreligga besluta om upphävande av kontrakt om hemvärdnstjänst och att avgiva förslag om tillsättande av hemvärnsområdesbefälhavare och annat befäl inom hemvärnsförbanden. Kommittén har vidare föreslagit inrättandet av särskilda *hemvärnskrets-nämnder* om fem av vederbörande länsstyrelse tillsatta ledamöter, vilkas uppgift skulle bli va att vid tillsättande av kretsbe fälhavare avgiva förslag å lämplig person samt i övrigt att biträda kretsbe fälhavaren i utbildningsfrågor.

I fråga om *den centrala ledningen* av hemvärdnet har kommittén föreslagit följande. Hemvärdnets ledning bör närmast utövas av chefen för armén (överbefälhavaren). Denne bör därvid till sitt förfogande erhålla en självständigt organiserad *hemvärnsstab*, vilken i krig ingår i högkvarteret. Denna stab, vars chef skall benämnas *hemvärnschef*, skall utgöra det centrala organet för hemvärdnets militära ledning, med uppgift främst att utföra arbete av organisatorisk art samt att planlägga och leda hemvärdnets utbildning. Till chefens för armén förfogande bör enligt kommitténs förslag vidare ställas ett *hemvärnsråd*, om fem av Kungl. Maj: t förordnade ledamöter, vars uppgift skall vara av rådgivande och sammanhållande natur. Inom rådet, vars förhandlingar ledas av hemvärnschefen, bör enligt kommittén sakkunnig personal från med hemvärdnet samverkande frivilliga försvarsorganisationer beredas säte och stämma.

Avgivna yttranden.

Det av kommittén framlagda organisationsförslaget har givit några myndigheter anledning till erinran i vissa hänseenden.

Sälunda har *länsstyrelsen i Norrbottens län* uttalat som sin uppfattning, att kommitténs förslag syntes innebära en överorganisation, och att det syntes icke blott onödigt utan även direkt skadligt att bygga upp en så månghövdad befälsorganisation för hemvärdnet, som den av kommittén föreslagna. För att skapa ett slagkraftigt och effektivt hemvärdn syntes det vara av största vikt, att administrationen gjordes så enkel som möjligt. En nedskärning av organisationen genom borttagande av en eller helst två mellaninstanser syntes därför påkallad.

Även *statskontoret* har såsom förut nämnts riktat invändningar mot den tilltänkta organisationen över huvud såsom allt för omfattande och kostsam.

Särskilt beträffande hemvärnets centrala ledning sätter ämbetsverket i fråga, huruvida behov verkligen föreligger att inrätta en särskild stab för de arbetsuppgifter, som här äro i fråga. Det synes ämbetsverket kunna tagas under öfvervägande, om icke arméstaben i stället kunde tillföras beställningshavare i lämplig utsträckning och tjänsteställning för handhavandet av ifrågavarande arbetsuppgifter.

Åt liknande uppfattning har jämväl *arméförvaltningen* givit uttryck, i det att hemvärnsstaben föreslås skola organisatoriskt anslutas till arméstaben såsom en särskild avdelning av denna stab.

Överståthållarämbetet har ifrågasatt lämpligheten av att tillägga de särskilda hemvärnsområdesnämnderna den kompetens, som av kommittén föreslagits, och i anslutning därtill framhållit såsom tänkbart, att kommunernas befattning med hemvärnsfrågor i vart fall skulle kunna överlämnas till något redan befintligt kommunalt organ. Härom anför ämbetet följande:

Hemvärnskommittén har förordat inrättandet av särskilda nämnder inom varje hemvärnsområde, s. k. hemvärnsområdesnämnder, vilka huvudsakligen skulle hava till uppgift att pröva ansökningar om inträde i hemvärn, att, då särskilda skäl därtill äro, besluta om upphävande av kontrakt om hemvärnstjänst, samt att hos inskrivningsbefälhavaren föreslå hemvärnsområdesbefälhavare och annat befäl inom hemvärnsförbanden. Hemvärnsområdesnämnden skulle sålunda bliva bestämmande vid rekryteringen av manskapet samt dessutom erhålla ett väsentligt inflytande på tillsättningen av befälet vid hemvärnsförbanden. Då dessa förband skola vara av militär natur, synes en sådan anordning vara mindre tillfredsställande. Den avgörande faktorn vid antagningen av manskap och befäl bör givetvis vid hemvärn liksom vid andra militära förband vara vederbörandes lämplighet för uppgiften och härvid måste huvudvikten läggas på de militära kvalifikationerna. Det läser emellertid näppeligen kunna undvikas, att de kommunala nämnderna, vilka själva utsetts efter politiska grunder, mångenstädes komma att anlägga politiska synpunkter även vid behandlingen av hemvärnsfrågorna, vilket lätt skulle kunna medföra menliga verkningar på organisationens effektivitet. Överståthållarämbetet vill med detta uttalande ingalunda förneka betydelsen av att rekryteringen till hemvärn sker under medverkan från de kommunala myndigheterna. Önskemålet om sådan medverkan synes emellertid kunna bliva tillräckligt tillgodosett, därest vederbörande befälhavare åläggas att vid rekryteringen inhämta nämnda myndigheters yttrande.

Därest de synpunkter, som ämbetet nu anfört beträffande den kommunala nämndens ställning till hemvärn icke skulle vinna beaktande, synes i varje fall nödvändigt vidtaga åtgärder så att nämndens beslut kan bringas under högre myndighets prövning jämväl ur lämplighetssynpunkt.

Vare sig de kommunala myndigheterna bibehållas vid de uppgifter i rekryteringsfrågorna, som i förslaget angivits, eller deras funktioner begränsas till att avgiva yttranden i dessa frågor, synes böra öfvervägas, huruvida verkligen en särskild nämnd för hemvärnsfrågor skall behöva inrättas. Ämbetet förefaller det som om kommunernas befattning med hemvärnsärendena icke skulle bliva av större omfattning än att handläggningen av dessa ärenden mycket väl skulle kunna överlämnas åt något redan befintligt kommunalt organ, förslagsvis på landet kommunalnämnden och i stad drätselkammaren. Att de sakkunniga föreslagit inrättandet av en särskild nämnd har måhända berott därpå, att de sakkunniga ansett intresset för hemvärnssaken effektivt kunna främjas genom en dylik anordning. Såvitt ämbetet kan finna, giver emellertid

erfarenheten knappast stöd för den uppfattningen, att de kommunala organen mera verksamt äro i stånd att understödja frivilligrörelser. Härför torde vara lämpligast att anlita antingen för ändamålet särskilt bildade propagandasammanslutningar eller ock de fackliga organisationerna.

I fråga om inrättandet av särskilda rådgivande nämnder har *landsorganisationen i Sverige* givit uttryck åt sin tillfredsställelse över kommitténs förslag:

Hemvärnsidén har framsprungit ur insikten om att det nutida totala anfallskriget måste mötas av det totala försvarskriget, och att därvid det omedelbara hemortsförsvaret i största utsträckning måste ankomma på den icke krigstjänstskyldiga befolkningen. Det är uppenbart att denna idés förverkligande i ändamålsenliga former kommer att kraftigt bidra till stärkandet av vår försvarsberedskap. Landsorganisationen måste för sin del med största tillfredsställelse hälsa det föreliggande förslaget.

Två oefftergivliga förutsättningar måste fasthållas vid hemvärnets uppbyggande. Det måste infogas i det militära försvarssystemet, och det måste, så långt med denna dess ställning är förenligt, givas en demokratisk organisation. Genom att det införes som ett led i det militära systemet skapas de säkraste garantierna mot den politisering och partispliftring, som enligt utländsk erfarenhet lätteligen hotar en föreningsmässigt organiserad hemvärnsrörelse. Genom en så långt möjligt demokratisk organisation gives hemvärnets den starkaste moraliska förankringen i folkmedvetandet.

Dessa förutsättningar ha också varit de för kommitténs förslag grundläggande. Hemvärnets har inlemmats i den militära organisationen. Dess rekrytering genom av de kommunala representationerna utsedda nämnder, dessa nämnders förslagsrätt vid utseende av hemvärnsområdesbefälhavare och lokala förbandschefer, kravet på deras godkännande av hemvärnskontrakts hävande m. m. äro anordningar, som garantera en i demokratisk ordning utövad kontroll över verksamheten, ägnad att tillförsäkra denna förtroende och att hindra hemvärnets utnyttjande för obehöriga syften.

Hemvärnskommitténs förslag i fråga om hemvärnets territoriella uppbyggande, dess anslutande till den militära organisationen och dess tillgodo-
Departements-
chefen.
seende med befälspersonal anser jag mig kunna i huvudsak biträda. Jämväl förslaget om inrättandet av en särskild, under chefen för armén ställd hemvärnsstab med en hemvärnschef i spetsen finner jag mig böra tillstyrka. Att anknyta det för hemvärnets centrala ledning avsedda organet till arméstaben torde nämligen ur olika synpunkter vara mindre lämpligt, framförallt med hänsyn till hemvärnets speciella ställning inom försvarsorganisationen. Till frågan om stabens närmare organisation återkommer jag i det följande.

Förslaget om tillsättande av ett hemvärnsråd till chefens för armén förfogande och av särskilda av länsstyrelserna utsedda krets-nämnder vill jag även lämna min anslutning. Därest, såsom avsikten angivits vara, i hemvärnsrådet och krets-nämnderna plats beredes för representanter från landstorms-, skytte- och luftskyddsorganisationerna, synes nämligen på ett lyckligt sätt det önskvärda samarbetet mellan hemvärnets och de frivilliga försvarsorganisationerna kunna åstadkommas.

Vad beträffar förslaget om tillsättandet av kommunala nämnder inom de olika hemvärnsområdena för handhavande av frågor rörande rekryteringen av hemvärnsmännen vill jag helt ansluta mig till kommitténs uppfattning om

önskvärdheten av att hemvärnsorganisationen på ett kraftigt sätt förankras hos befolkningen i orterna samt att detta lämpligast torde ske genom att åt kommunerna inrymma ett väsentligt inflytande på rekryteringen. Det torde nämligen vara en ofrånkomlig förutsättning för skapande av en militär organisation av hemvärnets karaktär, att de personer, som ingå däri, omfattas med starkt förtroende från ortsbefolkningens sida. Enligt kommittéförslaget skulle åt särskilt inrättade kommunala nämnder, hemvärnsområdesnämnder, givas den verkliga prövningsrätten i fråga om antagningen av hemvärnsmän. Nämnderna skulle dessutom erhålla ett väsentligt inflytande på tillsättandet av hemvärnsbefälet, i det att sådant befäl endast skulle kunna utväljas bland av nämnden föreslagna personer. På sätt av överståthållarämbetet i ärendet anförts synes det kunna ifrågasättas, om det vore lämpligt att sålunda anbefalla kommunerna att utse särskilda nämnder för ändamålet, liksom det å andra sidan kan visa sig vara mindre välbetänkt att helt binda rekryteringen vid en kommunal myndighets beslut. Emellertid framstår det såsom synnerligen önskvärt, att vid rekryteringen till en organisation av hemvärnets karaktär de kommunala organens medverkan erhålles för att utvälja de för tjänstgöring i hemvärdet mest lämpade personerna. Efter övervägande av olika på frågan inverkan omständigheter har jag därför trots mig finna en lämplig lösning av problemet vara, att antagning till hemvärnsman eller förordnande av hemvärnsbefäl — med undantag av kretsbefälhavare — må ske först sedan ett kommunalt organ i vederbörandes hemort beretts tillfälle att yttra sig över ansökningen att antagas till hemvärnsman eller förslaget till hemvärnsbefäl. Detta kommunala organ bör antingen vara drätselkammaren respektive kommunalnämnden (motsvarande organ) eller ock en av kommunen särskilt för ändamålet tillsatt nämnd eller någon redan befintlig nämnd, åt vilken kommunen uppdragit handläggningen av dessa frågor. Sagda kommunala organ bör även äga rätt att hos vederbörlig militär myndighet hemställa om hemvärnsmans entledigande, därest skäl därtill föreligger. En anordning sådan som den nu angivna synes på ett tillfredsställande sätt tillgodose intresset av kommunernas medverkan vid rekryteringen, samtidigt som man därmed undviker att i lagstiftningsväg pålägga kommunerna någon ny skyldighet. Bestämmelserna om att det ifrågavarande kommunala organet skall lämnas tillfälle att yttra sig rörande personalfrågorna synas lämpligen böra inrymmas i den kungörelse rörande hemvärdet, som torde böra utfärdas vid hemvärdets organiserande.

Det torde här böra erinras om att bland de förberedande åtgärder för bildande av ett hemvärn, som genom Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 17 april 1940 uppdragits åt chefen för armén, även ingår att söka erhålla de kommunala myndigheternas medverkan till att ansökan om inträde i det avsedda hemvärdet må hos dessa snarast möjligt göras för vidarebefordran, jämte den kommunala myndighetens eget yttrande, till vederbörlig militär instans. Enligt vad jag inhämtat har dylik medverkan i stor utsträckning redan lämnats.

Rekrytering.*Kommitténs förslag.*

I hemvärdnet skola enligt kommitténs förslag kunna antagas — förutom krets- och områdesbefälhavare — hemvärnsmän och reservhemvärnsmän. Hemvärnsmännen avses för aktiv tjänst. Hemvärnsreserven skall utgöras av till aktiv tjänst icke uttagen personal, ur vars led avgång av hemvärnsmän ersättes. Hemvärnsreserven tilldelas icke vapen och övrig utrustning.

Rekryteringen av hemvärnsmän respektive reservhemvärnsmän föreslås skola ske genom respektive hemvärnsområdesbefälhavare under medverkan av hemvärnsområdesnämnden. Ansökan om antagande till hemvärnsmän eller reservhemvärnsmän skall enligt kommittén ställas till befälhavaren i det hemvärnsområde, sökanden tillhör. Ansökningen prövas av hemvärnsområdesnämnden, varefter de ansökningar, som av nämnden godkänts, översändas till vederbörligt rullföringsområde för granskning beträffande sökandes lämplighet ur värnpliktsynpunkt. Hemvärnsområdesbefälhavaren anställer där- efter medelst kontrakt de sökande, som befunnits lämpliga.

Kommittén förordar, såsom redan nämnts, att huvudsakligast i värnplikts- hänseende över- och underårig personal skall anställas i hemvärdnet, men att under vissa betingelser även personer i värnpliktsåldern skola kunna tagas i anspråk. Kommittén har härom anfört följande:

I regel böra medborgare, som på grund av värnpliktslagens bestämmelser äro krigstjänstskyldiga, icke ingå i hemvärdnet. Detta synes emellertid icke böra utsluta, att sådana krigstjänstskyldiga, som av en eller annan anledning kunna beräknas icke bliva inkallade till krigstjänstgöring, kunna anställas som hemvärnsmän. Likaså synas i vissa fall krigstjänstskyldiga värnpliktiga, som speciellt lämpa sig för hemvärdstjänst, kunna uttagas såsom befäl vid hemvärnsförband. Vid krigsmakten fast anställd personal bör som regel icke mobiliseringsplaceras vid hemvärnsförband. I undantagsfall synes dock fast anställd personal kunna komma ifråga i särskilt viktiga befattningar vid hemvärdnet. — — — Vad beträffar värnpliktig personal synes kommittén att endast följande kategorier böra komma ifråga för anställning vid hemvärdnet:

- a) alla värnpliktiga med uppskov av längre varaktighet;
- b) landstormsmän, som icke omedelbart skola inrycka vid allmän mobilisering;
- c) beväringmännen endast om de äro utbildade, tillhöra ersättningsreserven eller uttagits till handräckningstjänst; allt under förutsättning att de icke inkallas vid mobilisering.

För antagning till hemvärnsmän respektive reservhemvärnsmän har kommittén föreslagit följande allmänna villkor, nämligen:

- a) att hava fyllt hemvärnsmän 17, reservhemvärnsmän 16 år (för omyndig erfordras målsmans medgivande);
- b) att vara bosatt inom hemvärnsområdet och stadigvarande vistas där;
- c) att vara välfredad samt vara känd för laglydnad och medborgarsinne;
- d) att besitta nöjaktiga fysiska förutsättningar.

För antagning till hemvärnsmän (överföring från reservhemvärnsmän till hemvärnsmän) skulle därutöver fordras att äga tillfredsställande skjutskicklighet.

I fråga om rekryteringen av hemvärnsbefäl har kommittén föreslagit följande:

Hemvärnskretsbevärlhavare förordnas av militärområdesbevärlhavare på förslag av hemvärnskretsämnd, över vilket förslag inskrivningsbevärlhavaren skall yttra sig. Till kretsbevärlhavare utses om möjligt f. d. officer, landstormsofficer eller underofficer. Annan person bör dock kunna komma ifråga, om han äger kvalifikationer för uppgiften. I undantagsfall kan fast anställd officer, landstormsofficer eller underofficer komma ifråga.

Hemvärnsområdesbevärlhavare förordnas av inskrivningsbevärlhavare på förslag av hemvärnsområdesämnd, över vilket förslag kretsbevärlhavare skall yttra sig. Till hemvärnsområdesbevärlhavare utses om möjligt den som genomgått militär befälsutbildning. Annan för uppgiften kvalificerad person bör även kunna ifrågakomma.

Övrigt befäl förordnas av inskrivningsbevärlhavaren på förslag av hemvärnsområdesämnd, över vilket förslag kretsbevärlhavaren skall yttra sig, samt uttages bland dem, som erhållit militär utbildning som befäl eller som eljest besitta särskilda förutsättningar för uppgiften.

Förordnande såsom hemvärnsbefäl utfärdas för en tid av högst 3 år.

I förevarande sammanhang torde böra beröras frågan om vissa intressekonflikter, som kunna tänkas uppkomma vid den enskilde personens fullgörande av å ena sidan hemvärnstjänst och å andra sidan vissa lagstadgade medborgerliga skyldigheter, såsom tjänsteplikt enligt tjänstepliktslagen, luftskyddstjänst enligt lagen om förfoganderätt för luftskyddets behov m. m. Kommittén anför härom följande:

Enligt 18 § tjänstepliktslagen är den som fullgör militärtjänst undantagen från tjänsteplikt. Då hemvärnsman i och med inkallelse till hemvärnstjänst är att anse såsom inkallad till tjänstgöring vid krigsmakten, innebär denna bestämmelse i avseende å honom att han under sådan inkallelse icke kan åläggas tjänsteplikt enligt lagen. Egenskapen av hemvärnsman utgör sålunda icke i och för sig något hinder för tjänstepliktsåläggande. Endast om och i den mån hemvärnsmannen tages i anspråk för tjänstgöring inom hemvärdet, är han befriad från fullgörande av honom ålagd tjänsteplikt. Om vederbörande medelst tjänsteplikt förflyttas till annan ort — något som så långt möjligt synes böra undvikas — torde väl detta förhållande i och för sig icke böra föranleda hans avförande från hemvärdet i hemorten men däremot utgöra hinder för hans tjänstgöring i detta, så länge tjänstepliktsförläggningen består.

Kommittén förutsätter att någon ändring av 18 § tjänstepliktslagen icke erfordras för utmärkande av att inkallelse till hemvärnstjänst icke endast utgör hinder för tjänstepliktsåläggande utan också, därest den sker efter det att sådant åläggande meddelats, medför befrielse från tjänstepliktens fullgörande under tiden för hemvärnstjänstgöringen.

Vad nu sagts rörande förhållandet mellan hemvärnstjänsten och tjänsteplikt enligt tjänstepliktslagen, torde även gälla i förhållandet mellan å ena sidan hemvärnstjänst och å andra sidan luftskyddstjänst och luftskyddsarbete. Enligt luftskyddskungörelsen 25 § må icke till luftskyddstjänst eller luftskyddsarbete uttagas någon, som inkallats till tjänstgöring vid krigsmakten. Härav följer att sådan tjänstskyldighet icke kan åläggas till hemvärnstjänst inkallad hemvärnsman. Å andra sidan gäller även här, att hemvärnsmannen i denna sin egenskap icke är befriad från uttagande till luftskyddstjänst eller luftskyddsarbete respektive från fullgörande av därav följande förpliktelser, i den mån de avkrävas honom under tid, då han icke är inkallad till hemvärnstjänst.

I avseende å tjänstskyldighet i allmän brandkår eller vid skogseld torde hemvärnstjänstgöring städe få anses utgöra sådant giltigt förfall, som omförmåles i 43 § brandstadgan respektive 21 § skogseldslagen.

Kommittén har i anslutning till det anförda framhållit, att eventuellt förekommande intressekonflikter i avseende å personalanskaffningen för hemvärdet, tjänstepliktsberättigat företag och det civila luftskyddet borde regleras genom samverkan mellan vederbörande hemvärnsmyndigheter och länsstyrelserna respektive länsarbetsstyrelserna eller riksarbetsstyrelsen.

I fråga om hemvärdets ställning till det civila luftskyddet har kommittén anfört bland annat följande:

Vad särskilt hemvärdets ställning till det civila luftskyddet beträffar, göres ofta gällande, att hemvärnsverksamhet skulle innefatta jämväl de uppgifter, vilka nu tillkomma det civila luftskyddet — ordningstjänst, brandtjänst, reparationstjänst, röjningstjänst samt gasskydds- och sjukvårdstjänst — vare sig fråga är om allmänt luftskydd, industriluftskydd eller enskilt luftskydd (hemskydd). Gentemot en sådan uppfattning vill kommittén framhålla, att ett sammanförande av hemvärdet med det civila luftskyddet icke kan ifrågasättas redan av det skälet, att en sådan åtgärd skulle innebära ett avsteg från hittills gällande grundprincip, att med luftskydd avses åtgärder av icke militär natur (Luftskyddslagen, I §). Medan luftbevakning, luftvärn och jaktflygning ävensom luftskydd vid stridskrafterna och vid militära anläggningar organiseras av militära myndigheter, ordnas däremot luftskyddet i övrigt av civila myndigheter (luftförsvarsreglemente, mom. 7). Hemvärdets sammanförande med det civila luftskyddet skulle följaktligen innebära en ändring i den principiella inställningen beträffande luftskyddets karaktär av civil organisation samt nödvändiggöra en omfattande utredningsverksamhet, som kommittén av ovan anförda skäl icke anser sig böra ingå på.

Kommittén anser vidare, att det måste fasthållas, att hemvärdets huvudsakliga verksamhet avses bliva stridsverksamhet (beväpnad tjänst). Såsom tidigare framhållits utgör detta emellertid intet hinder för, att till hemvärdet ansluten personal skall kunna tagas i anspråk för luftskyddstjänst, när den icke fullgör hemvärdstjänst. Är hemvärdet icke i verksamhet som sådant, bör sålunda dess personal kunna utnyttjas för luftskyddstjänst, blott beredskapen för hemvärdstjänst därigenom icke eftersättes.

I likhet med varje annat militärt förband bör också enligt kommitténs mening till tjänstgöring inkallat hemvärnsförband — i mån som det icke erfordras för lösandet av hemvärnsuppgifter — på rekvisition av civil myndighet vid behov kunna ställas till förfogande som militär handräckningstrupp.

Argivna yttranden.

Kommitténs förslag i fråga om rekryteringen har i huvudsak icke föranlett de hörda myndigheterna till andra erinringar än sådana, som avse intressekonflikterna med det civila luftskyddet. Härvidlag hava emellertid från skilda håll framförts betänkligheter av olika slag.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har sålunda framhållit, att någon större svårighet i och för sig icke komme att förefinnas att från därför avsedda åldersgrupper rekrytera hemvärdet, men att samtidigt måste tagas i betraktande, att vissa andra viktiga intressen, exempelvis det civila luftskyddets, kunde beräknas bliva genom rekryteringen till hemvärdet eftersatta. Enligt länsstyrelsens åsikt syntes det med hänsyn till kommitténs uttalanden rörande hemvärdets ställning i förhållande till det civila luftskyddet bliva nödvändigt att vid planläggning av luftskyddet ej räkna med hemvärnsmännen, enär dessa kunde bliva inkallade till tjänstgöring vid hemvärdet just vid sådan tidpunkt, då de bäst behövdes för luftskyddet.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har för sin del i förevarande sammanhang anfört följande:

Vad angår detaljerna i det nu föreliggande förslaget vill länsstyrelsen beträffande personalanskaffningen framhålla önskvärdheten av att nödig hänsyn toges till andra samhällsviktiga uppgifter i krigstid, såsom luftskydd och brandskydd. I fråga om luftskyddet gäller denna angelägenhet dels för aktiv luftskyddstjänst uttagen och utbildad personal vid det allmänna luftskyddet och industriluftskyddet och dels s. k. hemskyddsinspektörer och hemskyddsledare inom det enskilda luftskyddet. Den nu skapade luftskyddsorganisationen med sin — i vad länet angår — i stor sett färdigutbildade personal — särskilt gäller detta inom det allmänna luftskyddet och industriluftskyddet — skulle desorganiseras, därest större grupper av ynglingar avsedda för observations-, rapport- och ordonnanstjänst eller ock specialutbildad äldre personal fränhändes vederbörande luftskyddschefer. Detsamma torde förhållandet bli va beträffande såväl kommunala och frivilliga brandkärer som i viss mån även brandrotarnas organisation för skogsbrandskydd.

Länsstyrelsen anser därför, att företrädesrätten beträffande uttagning av personalen till hemvärdnet bör närmare preciseras och luftskydds- och andra av uttagningen berörda myndigheter därvid få sina krav tillgodosedda. Kompletterande föreskrifter borde härför angivas i särskild kungörelse.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har framhållit, att även om svårigheter på ett eller annat håll kunde tänkas uppstå vid rekryteringen för bland annat det civila luftskyddet, länsstyrelsen dock icke ansåge dessa svårigheter komma att bli så stora, att de ej med god vilja från de skilda samhällsorganens sida läte sig bemästra.

Även *luftskyddsinspektionen* har beträffande rekryteringsfrågan anmält vissa betänkligheter. Jag får därvidlag hänvisa till den redogörelse, som under rubriken »Allmänna synpunkter» här ovan lämnats för inspektionens yttrande i denna del.

Departements-
chefen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att enligt kommitténs förslag i värnplikthänseende över- och underårig personal i främsta rummet avses för anställning i hemvärdnet, men att även personer i värnpliktsåldern i viss omfattning skola kunna tagas i anspråk. Mot kommitténs förslag i förevarande avseende liksom även beträffande de allmänna villkoren för antagning vid hemvärdnet finner jag i stort sett icke anledning till erinran. Av vad jag i det föregående anfört i fråga om formen för de kommunala organens medverkan vid rekryteringen av hemvärdsmännen följer emellertid, att det av kommittén förordade sättet för antagning av hemvärdsmän och tillsättande av det lägre hemvärdsbefälet enligt min mening bör i så måtto jämkas, att dessa angelägenheter skola handhas av respektive hemvärdsmyndigheter efter vederbörligt kommunalt organs hörande i varje särskilt fall.

Såsom redan tidigare framhållits vilar hemvärdskommitténs förslag på den förutsättningen, att hemvärdsmännen under krigsförhållanden i princip skola kvarbli i sina civila sysselsättningar och att hemvärdnet endast när verkligt behov därav föreligger skall träda i verksamhet. I och med att kallelse till tjänstgöring i hemvärdnet kommit hemvärdsmän tillhanda skall han emellertid räknas såsom krigsman. Hans tjänstgöring i hemvärdnet erhåller då samma

karaktär som en värnpliktigs tjänstgöring vid krigsmakten. Med denna konstruktion torde vara uppenbart, att intressekollisioner kunna tänkas uppkomma med avseende å sådana skyldigheter, som kunna hava ålagts hemvärnsman på grund av tjänstepliktslagen eller enligt lagen om förfoganderätt för luftskyddets behov. Eftersom hemvärnstjänsten måste vara att anse såsom militärtjänst, kommer denna att i förhållande till tjänsteplikt enligt tjänstepliktslagen och luftskyddstjänst enligt luftskydds förfogandelagen få företräde. Särskilt för det civila luftskyddet kan detta förhållande medföra betydande svårigheter. Kommittén har visserligen förutsatt, att till hemvärdnet ansluten person skall, då han icke fullgör hemvärnstjänst, kunna tagas i anspråk för luftskyddstjänst. Med hänsyn till att tidpunkten för hemvärdnets och luftskyddets verksamhet i många fall torde komma att sammanfalla synes emellertid en sådan anordning icke vara lämplig. På sätt av vissa hörda myndigheter framhållits torde man därför knappast kunna räkna med hemvärnsmän för uppgifter, som ankomma på luftskyddet. Detta medför i sin tur, att vid rekryteringen till hemvärdnet sådan personal i allmänhet icke bör komma i fråga, som redan erhållit uppgifter i luftskyddets tjänst. Att, såsom luftskyddsinspektionen föreslagit, utfärda särskilda bestämmelser rörande företrädesrätten vid rekrytering av annan än icke värnpliktig personal, synes emellertid knappast vara påkallat. Intressekonflikter rörande personalanskaffningen för de olika ändamålen torde i stället böra lösas genom samverkan mellan därav berörda myndigheter.

Beväpning och utrustning.

Kommitténs förslag.

Hemvärnsmännens personliga *beväpning* skall enligt kommittén utgöras av gevär (karbin) med bajonett av armémodell. För beväpningen böra i enskild ägo befintliga vapen främst utnyttjas. Till skytteföreningar utlånade, liksom desamma tillhöriga gevär böra även kunna ifrågakomma för beväpningen, men dessa vapen böra i så fall fortsättningsvis även kunna disponeras för skjututbildning inom föreningen. Slutligen böra i mån av tillgång kronans egna vapen kunna tagas i anspråk för hemvärdnets beväpning. Den personliga beväpningen bör enligt kommittén principiellt tilldelas de enskilda hemvärnsmännen redan i fredstid för att av dem förvaras.

Ammunitionsutrustningen föreslås av kommittén skola bestämmas till 100 skott per hemvärnsman, därav 50 skott böra utdelas till hemvärnsmannen för att av honom förvaras, medan resterande 50 skott böra förvaras centralt inom hemvärnsområdet.

Kommittén förutsätter vidare, att i mån av tillgång automatvapen skola kunna ställas till hemvärdnets förfogande.

I fråga om hemvärdnets *uniformering* har kommittén med hänsyn till vikten av att uttryckning till tjänstgöring skall kunna ske utan tidsutdräkt icke ifrågasatt hel uniformering, utan föreslagit, att hemvärnsmännens civila dräkt under tjänstgöring skall kompletteras med armbindel med igenkänningstecken, hemvärnsmärke å huvudbonaden samt livrem. Genom kronans försorg borde dess-

utom varje hemvärnsman tilldelas första förband och identitetskort. I övrigt erforderlig utrustning borde hemvärnsmannen själv ställa till förfogande, därvid någon inlösningssskyldighet för kronan ej borde ifrågakomma.

Avgivna yttranden.

Vid remissbehandlingen har vad kommittén föreslagit i fråga om hemvärns-
männens beväpning icke givit anledning till annan erinran än att *skyttför-
bundens överstyrelse* framhållit, att skytteföreningarna tillhöriga gevär icke
rimligen syntes kunna berövas föreningarna. Styrelsen har vidare erinrat om
det förhållandet, att ledamöterna i skytteföreningarnas styrelser vid lån av
vapen skola avlämna en förbindelse, varigenom de göras solidariskt ansvariga
för vapnens befintlighet och vård samt deras återlämnande till kronan vid
lånetidens utgång eller vid eventuell anfordran. Det syntes icke kunna anses
förenligt med rättsliga grunder, att vapen, för vilka styrelsens ledamöter
sålunda påtagit sig laga ansvarighet, fräntoges dem och överlämnades till
enskilda personer, enär genom en sådan åtgärd de åtagna förpliktelserna
skulle bliva omöjliga att uppfylla. Överstyrelsen har i detta sammanhang
vidare framhållit, att ifrågavarande gevär, icke minst med hänsyn till den
stora anslutning, som ägt rum till skytterörelsen under de senaste åren, vore
oundgängligen nödvändiga för att skjutövningarna skulle kunna genomföras
på tillfredsställande sätt under rimlig tid.

I fråga om den personliga utrustningen har *länsstyrelsen i Norrbottens län*
ifrågasatt, huruvida icke det borde ankomma på staten att bidraga till hem-
värsmännens kostnader i förevarande avseende.

*Departements-
chefen.*

I fråga om hemvärnets beväpning finner jag hemvärnskommitténs förslag
i allt väsentligt kunna godtagas. Med hänsyn till vad skytteförbundens över-
styrelse i frågan anfört torde emellertid vid hemvärnsorganisationens upp-
byggande böra iakttagas, att skytteföreningarnas intresse av att äga tillräcklig
tillgång på vapen icke får trädas för nära.

Vad angår frågan om hemvärnets uniformering synes kommitténs förslag,
att den civila dräkten endast skulle kompletteras med armbindel, märke å
huvudbonaden och livrem, knappast kunna anses helt tillfredsställande. För
min del vill jag förorda, att en fullständigare uniformering genomföres be-
träffande hemvärnsmännen, bland annat för att markera hemvärnets helt
militära karaktär. Därvid behöver man säkerligen icke gå så långt, att full-
ständig beklädnad tillhandahålles hemvärnsmännen. Men en uniform av
enkelt slag, exempelvis i form av överdragskläder, samt militär huvudbonad
synas lämpligen böra tillhandahållas av kronan. Uppdrag att i samråd med
arméförvaltningens intendenturdepartement undersöka möjligheterna för
åstadkommande av en lämplig uniform för hemvärnsmännen har av Kungl.
Maj:t lämnats chefen för armén genom förenämnda beslut den 17 april 1940.

Utbildning.

Kommitténs förslag.

Utbildningen inom hemvärnets föreslås skola principiellt bedrivas på fri-
villighetens grund. Detta bör emellertid enligt kommittén icke hindra, att

hemvärnsman redan vid antagningen bör förbinda sig att årligen fullgöra någon obligatorisk utbildning, av kommittén förslagsvis angiven till 20 timmar om året. Utbildningen av hemvärnsmännen förutsättes skola bedrivas dels inom hemvärnsorganisationen såsom speciell hemvärnsutbildning — övningar av mindre omfattning i gruppförband — dels i samverkan med skyttets och landstormens frivilliga utbildningsverksamhet — skjututbildning med gevär och automatvapen, större övningar med hemvärnsförband m. m. Befälsutbildningen åter avses skola bedrivas genom särskild, av hemvärnsstaben planlagd kursverksamhet.

I anslutning härtill har kommittén anfört bland annat följande:

Utbildning i *skjutning med gevär* bör främst meddelas inom det frivilliga skyttet, utbildning i skjutning med automatvapen inom den frivilliga landstormen. I mån som det frivilliga skyttet inför skjutning med automatvapen på sitt skjutprogram, synes utbildningsverksamhet med dessa vapen böra ske även inom denna organisation.

Skjututbildningens mål bör vara, att hemvärnsman når en skjutfärdighet, som motsvarar fordringar på 3. klass skytt. Därest remingtongevär komma att utlämnas till hemvärnsmän, böra skjutprogram och övningar i erforderlig utsträckning anpassas därefter. Skjutövningar böra om möjligt innefatta utbildning i vapnets bruk mot mål såväl i luften som på marken. Skjutning mot mål i luften torde emellertid endast kunna försiggå på större militära skjutplatser eller över större öppna vatten. Eldstrid mot mål på marken bör avse uppövande av den enskilde skyttens förmåga i fältmässig skjutning.

Utbildningen med automatvapen bör handhavas av landstormsorganisationerna och om möjligt avse vapnets bruk mot mål såväl i luften som på marken.

För skjututbildningen erforderlig ammunition synes böra tillhandahållas av staten.

Det frivilliga skyttets banor torde ej i erforderlig utsträckning förslå för den utbildning, som kommitterade räkna med skall bliva följden av hemvärnets organiserande. Samarbete med militära myndigheterna för disponerande av kronans skjutbanor är erforderligt.

Utbildningen i hemvärnsförband bör omfatta övningar avseende gruppförbandets alarmering, samling och utryckning, enklare förflyttningar och grupperingar samt stridsverksamhet av enklaste slag. Dessa övningar torde kunna anordnas av hemvärnet självt efter hand, som organisationen vunnit erforderlig stadga.

Större övningar i gruppering och strid samt större fältmässiga övningar böra ske i anslutning till obligatoriska och frivilliga landstormsövningar. Sådana övningar böra om möjligt anordnas minst en gång om året inom vederbörliga hemvärnsområden. Militär ledning torde vara önskvärd.

För i skärgårdsområdena organiserade hemvärnsförband kunna vissa övningar anordnas i samverkan med frivillig motorbåtsflottilj.

Befälsutbildning bör bedrivas efter en plan, som utan alltför stora kostnader medger, att hemvärnsbefälet inom rimlig tid kan bibringas den nödvändigaste utbildningen.

Kurser för hemvärnskrets- och hemvärnsområdesbefälhavare böra årligen anordnas för vissa — förslagsvis $\frac{1}{3}$ — av angivna befälhavare. Dessa kurser torde böra ankomma på hemvärnsstaben att planlägga och leda.

Kurser för pluton- och gruppchefer böra årligen anordnas för lämpligt antal hemvärnsbefäl inom vederbörligt inskrivningsområde.

Kommittén har förutsatt, att utbildningsföreskrifter och allmänna föreskrifter beträffande hemvärdet skola utarbetas inom hemvärnsstabens.

Vad beträffar tjänstgöringsskyldigheten under krig har kommittén förutsatt, att hemvärnsman skall vara skyldig att på kallelse i en eller annan form omedelbart inställa sig till den tjänstgöring, som kan erfordras för lösandet av de för hemvärdet angivna uppgifterna. Då behov av hemvärnsförbands ingripande icke längre föreligger, förutsättes hemvärnsmannen skola omedelbart återgå till sin civila sysselsättning. Sedan kallelse till inställelse till hemvärnstjänst nått hemvärnsmannen, skall denne enligt kommitténs förslag vara att räkna som krigsman och sålunda vara underkastad bestämmelserna i strafflagen för krigsmakten.

Departements-
chefen.

Mot kommitténs förslag i förevarande avseenden har jag — i likhet med de hörda myndigheterna — i stort sett icke funnit anledning till erinran. Det synes emellertid kunna ifrågasättas, om icke den hemvärnsman åliggande obligatoriska tjänstgöringsskyldigheten i fred bör givas något vidare tidsomfattning än som av kommittén föreslagits. Därigenom skulle större möjlighet tillskapas att inom ramen för till förfogande ställda medel utsträcka övningarna över en längre tidsperiod eller till ett större antal kortare perioder, därest detta skulle visa sig ur utbildningssynpunkt lämpligt.

I fråga om de ändringar i strafflagen för krigsmakten, som må betingas av förslaget att hemvärnsman skall under tjänstgöring vara att anse såsom krigsman, torde chefen för justitiedepartementet komma att senare framlägga förslag.

Hemvärnspersonalens förmåner.

Kommitténs förslag.

Kommittén har föreslagit, att under tjänstgöring i hemvärdet vissa förmåner skola tillerkännas hemvärnspersonalen. Förslaget innebär i nämnda hänseende följande.

Under *fredstjänstgöring* skola alla hemvärnsmän oavsett tjänsteställning vara berättigade till fri inkvartering samt resekostnadsersättning enligt lägsta klassen i allmänna resereglementet. Därjämte skola hemvärnsmännen vid olycksfall eller sjukdom, som ådragits under tjänstgöring i hemvärdet, erhålla fri läkar- och sjukvård samt ersättning i övrigt enligt de grunder, som angivas i lagen om försäkring för olycksfall i arbete. Härjämte föreslås, att krets- och områdesbefälhavarna skola erhålla ett mindre årligt arvode — förslagsvis 100 respektive 50 kronor — för det arbete med hemvärdets organisation och hemvärnsmännens utbildning, som åvilar dem. I övrigt avses icke några kontanta ersättningar skola utgå under fredstid.

Under *krigstjänstgöring* föreslås följande förmåner skola utgå, nämligen fri inkvartering och resekostnadsersättning enligt lägsta klassen i allmänna resereglementet; dagavlönning, innefattande portionsersättning och tjänstgöringsarvode, med tillhoppa 2 kronor 50 öre för varje tjänstgöringsdag om sammanlagt minst 3 timmar; försörjningsbidrag med 2 kronor för gift och

1 krona för försörjningspliktig ogift hemvärnsman (frånskild, änkling) med tillägg av 50 öre för varje hemmavarande barn under 16 år, allt räknat per tjänstgöringsdag om sammanlagt minst 3 timmar; fri läkar- och sjukvård vid olycksfall eller sjukdom, som ådragits i tjänsten, samt ersättning i övrigt med anledning av olycksfallet eller sjukdomen enligt de grunder, som gälla för meniga värnpliktiga. Härjämte föreslås, att det årliga arvodet till hemvärnsområdesbefälhavaren på grund av det betydande ansvar och den omfattande arbetsbörda, som i krig kommer att åvila denne, bör bestämmas till 100 kronor. Krigstjänstgöringsskyldighet förutsättes skola föreligga, då förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering anbefallts eller när Kungl. Maj:ten eljest utfärdat befallning, att dylik skyldighet skall föreligga för hemvärnsman.

Avgivna yttranden.

I fråga om det principiellt berättigade i att tillerkänna personalen förmåner av ovan angivet slag har erinran försports allenast från *statskontoret*, som ifrågasatt, om med hänsyn till hemvärnets karaktär av frivillig sammanslutning statsverket över huvud taget bör bidra till gäldandet av till personalen under fredstid utgående förmåner. Beträffande den närmare utformningen av de föreslagna förmånerna hava vissa myndigheter framställt erinringar i en del avseenden.

Sålunda har från ett par håll framhållits, att i stället för olycksfallsförsäkringslagens bestämmelser 1927 års militärsättningsförordning borde tillämpas vid olycksfall eller sjukdom, som ådragits under fredstjänstgöring. Här om har *riksförsäkringsanstalten* anfört följande:

Förslaget att olycksfallsförsäkringslagens stadganden skulle vara tillämpliga vid olycksfall eller sjukdom, som ådragits under fredstjänstgöring, finner riks-försäkringsanstalten mindre lämpligt. Gällande olycksfallsförsäkringslag avser tillerkännande av ersättning vid olycksfall i arbete, men icke vid sjukdom. Ådrager sig en hemvärnsman exempelvis en lungsjukdom, en hjärtsjukdom, en reumatisk åkomma, vilket icke kan anses otänkbart, kan ersättning sålunda icke utgå till honom, då olycksfallsförsäkringslagens bestämmelser icke berättiga till ersättning för sjukdom i allmänhet.

Däremot kan ersättning jämväl för sjukdom utgå enligt förordningen den 18 juni 1927 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring. Nämnda författning är tillämplig på värnpliktiga och vid försvarsväsendet fast anställda. Som av 2 § i förordningen omförmåles hänföras till fast anställda enligt förordningen följande kategorier:

»Fast anställt manskap vid försvarsväsendet eller någon av dess reserver, indelt manskap, musikelever, skeppsgossar, officers- och reservofficersaspiranter, sjökadetter, kustartillerikadetter och reservkadetter, reservunderofficersaspiranter vid flottan, marinintendentskadetter samt mariningenjörselever och mariningenjöraspiranter.»

Riks-försäkringsanstalten skulle i första hand vilja förorda, att medlemmarna i den föreslagna hemvärnsorganisationen i princip jämställdes med de värnpliktiga. Härvid skulle då de hemvärmän (reservhemvärmän), som icke fullgjort sin värnpliktstjänstgöring, i allmänhet hänföras till den kategori värnpliktiga, som omförmåles i 8 § b) i militärsättningsförordningen med en beräknad årlig arbetsförtjänst av 1,764 kronor och de, som fullgjort första tjänstgöring och repetitionsövningar eller motsvarande tjänstgöring, till de

värnpliktiga, som omförmäles i 8 § a) med en beräknad årlig arbetsförtjänst av i allmänhet 2,160 kronor. Till denna senare kategori skulle enligt riksförsäkringsanstaltens förmenande jämväl möjligen kunna hänföras hemvärnsmän, från och med det år de uppnå trettiofem års ålder, även om de blivit frikallade från värnpliktens fullgörande eller helt eller delvis befriade från densamma fullgörande i fredstid.

Detta förslag skulle också överensstämma med de sakkunnigas förslag att under krigstjänstgöring ersättning vid inträffade olycksfall eller sjukdomar skulle utgå enligt de grunder, som gälla för meniga värnpliktiga.

Riksförsäkringsanstaltens ovannämnda förslag skulle emellertid förutsätta vissa ändringar i militärsättningsförordningen eller utfärdande av särskilda ersättningsbestämmelser för hemvärnsmän. Om detta med hänsyn till ärendets brådskande natur för närvarande icke låter sig göra, vill riksförsäkringsanstalten erinra därom, att med redan nu gällande bestämmelser ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller för värnpliktiga torde kunna i förekommande fall beredas hemvärnsmän i fredstid. I 1 § 2 stycket i militärsättningsförordningen stadgas nämligen:

»Drabbas någon, som därtill beordrad eller med behörigt tillstånd frivilligt deltagit i militärtjänstgöring i fredstid, av skada eller sjukdom, som ovan omförmäls, äger Kungl. Maj:t, där förhållandena anses böra därtill föranleda, besluta om ersättning till vederbörande i huvudsaklig överensstämmelse med angivna grunder.»

Återgivna stadgande har ansetts äga tillämpning på medlemmar i frivilliga landstorns- och luftvärnssammanslutningar, frivilliga automobil- och motorbåtsorganisationer m. fl. Sedan förordningens tillkomst har också i en del fall ersättning av Kungl. Maj:t beviljats dylika efter tillstyrkan av riksförsäkringsanstalten. Ehuru tillämpningen av ett dylikt stadgande medför en viss omgång, alldenstund Kungl. Maj:ts beslut erfordras i varje särskilt fall, vill dock riksförsäkringsanstalten alternativt förorda, att medlemmarna i den föreslagna hemvärnsorganisationen tillsvidare inrangeras under stadgandet i 1 § 2 stycket i 1927 års militärsättningsförordning.

Beträffande det försörjningsbidrag, som föreslås skola kunna utgå under krigstjänstgöring, har *försvarsväsendets lönenämnd* föreslagit, att detsamma skall utgå efter enahanda grunder som enligt det av Kungl. Maj:t till årets riksdag (prop. nr 94) framlagda förslaget till fredsfamiljebidragsförordning föreslås utgå till deltagare i landstornsövning. Nämnden anför härom följande:

Beträffande försörjningsbidraget föreslås av kommittén, att detta skulle utgå med 2 kronor för gift och 1 krona för försörjningspliktig ogift (frånskild, änking) hemvärnsmän med tillägg om 50 öre för varje hemmavarande barn under 16 år, allt räknat per tjänstgöringsdag om sammanlagt minst 3 timmar. Lönenämnden får härvid erinra, att enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 94 till årets riksdag med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid (fredsfamiljebidragsförordning) familjebidraget under landstornsövning skall utgå efter bestämmelser, som något avvika från de utav hemvärnskommittén här föreslagna. Enligt 6 § i det föreliggande förslaget till fredsfamiljebidragsförordning skulle nämligen värnpliktiga under landstornsrepetitionsövning och landstornsbefälsövning äga uppbära familjebidrag med 2 kronor för hustru och 50 öre för varje den värnpliktiges eller hans hustrus barn eller adoptivbarn under sexton år; dock att änking eller frånskild, som sålunda är berättigad till bidrag för ett eller flera barn, äger för ett av barnen uppbära 2 kronor. Lönenämnden får för sin del föreslå, att bestämmelserna om familjebidrag åt hemvärnsmän under krigstjänstgöring

med bibehållande av tretimmarsgränsen i övrigt formuleras i anslutning till motsvarande stadgande i en blivande fredsfamiljebidragsförordning.

Frågan om rätten till sjukvård för de hemvärnsmän, som drabbats av krigsskada, har upptagits till behandling av försvarsväsendets lönenämnd, som ansett det skäligt, att dylik sjukvård beredes hemvärnsmännen i enlighet med bestämmelserna i reglementet den 20 oktober 1939 angående sjukvård åt personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring. Lönenämnden har därvid förutsatt, att erforderlig föreskrift meddelas om sättet för handläggning vid hemvärdet av ärenden rörande beredande av sjukvård.

För egen del finner jag i likhet med hemvärnskommittén det vara befogat, att hemvärnspersonalen tillförsäkras vissa ekonomiska förmåner. I fråga om dessa förmåners karaktär och omfattning synes hemvärnskommitténs förslag i stort sett vara väl avvägt. I vissa hänseenden anser jag mig dock böra förorda smärre avvikelser i förhållande till förslaget. *Departements-
chefen.*

Sålunda torde, på sätt riksförsäkringsanstalten i sitt yttrande framhållit, frågan om ersättning till hemvärnsman i anledning av sjukdom eller skada, som ådragits under obligatorisk tjänstgöring i fred, böra regleras i huvudsaklig överensstämmelse med grunderna för 1927 års militärsättningsförordning. Jag finner mig därvid i anslutning till anstaltens i förenämnda yttrande alternativt framlagda förslag böra förorda, att ersättningsfrågor beträffande till hemvärdet ansluten personal åtminstone tills vidare regleras på grundval av 1 § 2 stycket nämnda förordning. Vad åter angår frågor om beredande av sjukvård under krigstjänstgöring samt om ersättning för sjukdom eller skada, som kvarstår sedan vederbörande på grund av krigsskada avförts ur hemvärdet, torde dessa böra regleras i anslutning till vad i motsvarande hänseende gäller eller kan varda föreskrivet för värnpliktiga. Vidare torde bestämmelserna om det försörjningsbidrag, som enligt kommittén föreslås skola utgå till vissa hemvärnsmän under krigstjänstgöring, böra på sätt försvarsväsendets lönenämnd föreslagit utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad i sådant avseende kan varda föreskrivet beträffande värnpliktig under landstormsovning tillkommande familjebidrag.

Bestämmelser om hemvärnsmännens förmåner böra lämpligen inrymmas i den kungörelse, som enligt vad jag tidigare framhållit torde böra utfärdas i samband med hemvärdets uppbyggande.

Hemvärdets centrala ledning. Vissa personalfrågor.

Kommitténs förslag.

Såsom tidigare omnämnts har hemvärnskommittén föreslagit, att hemvärdets centrala ledning närmast skulle utövas av chefen för armén med biträde av en hemvärnsstab. Enligt kommitténs mening skola hemvärnsstabens uppgifter främst omfatta arbete av organisatorisk art samt planläggning av hemvärdets utbildning. För fyllandet av dessa uppgifter har kommittén beräknat följande personal vara erforderlig, nämligen en stabschef, tillika hemvärnschef, en adjutant, tillika expeditionsofficer, en instruktions-

officer, en tygofficer, en expeditionsunderofficer samt en förvaltningunderofficer. För befattningen såsom hemvärnschef borde avses en regementsofficer, eventuellt pensionsavgången, med lön enligt någon av lönegraderna Ob 1, Oa 6 eller Oa 5. För adjutant- och instruktionsofficersbefattningarna borde beräknas personal på aktiv stat, därvid som adjutant borde avses en regementsofficer i lönegraden Oa 4 eller en kapten och som instruktionsofficer en kapten eller löjtnant. Övriga befattningar borde vara arvodesbefattningar avsedda för pensionsavgångna officerare. Vid staben borde vidare anställas två kontorsbiträden med lön enligt 4:e lönegraden i militära icke-ordinariereglementet.

Kommittén har vidare, såsom redan inledningsvis framhållits, föreslagit, att inskrivningsbefälhavarnas staber skulle förstärkas genom anställande å varje stab av en pensionsavgången officer i arvodesbefattning, avsedd att handlägga hemvärnsärendena.

Avgivna yttranden.

Statskontoret har givit uttryck åt den uppfattningen, att, därest den föreslagna hemvärnsstabens skulle komma till stånd, det icke syntes bliva nödvändigt att giva staben den omfattning, varmed kommittén räknat, liksom det ej heller syntes vara nödvändigt att vid valet av stabspersonal taga i anspråk beställningshavare i så relativt höga lönegrader, som föreslagits.

Arméförvaltningen har anfört, att hemvärnsstabens tills vidare borde i fråga om den militära personalen kunna begränsas till att omfatta en avdelningschef, överstelöjtnant eller major, en officer, kapten, och en expeditionsunderofficer, pensionerad arvodestagare. Till staben hänförlig personal borde upp- tagas å staten för arméstaben. De föreslagna befattningarna för inskrivningsbefälhavarnas staber åter syntes böra uppföras å staterna för de olika infanteriregementena.

*Departements-
chefen.*

Vad kommittén föreslagit i fråga om den centrala ledningen av hemvärdet finner jag mig i stort sett kunna biträda. Hemvärdet torde sålunda böra ingå i arméorganisationen och i befälshänseende underställas chefen för armén. Under chefen för armén bör emellertid den centrala ledningen av hemvärdet på sätt kommittén föreslagit utövas av en särskild hemvärnschef. Med hänsyn till den fristående ställning som hemvärdet måste intaga inom den militära organisationen torde åt hemvärnschefen böra givas en relativt vittgående självständig kompetens. Frågan om hemvärnschefens befogenheter torde emellertid icke i detta sammanhang behöva närmare beröras; bestämmelser därom synas i stället böra utfärdas instruktionsvägen.

Till hemvärnschefens förfogande torde böra finnas ett särskilt stabsorgan, hemvärnsstabens. Enligt kommitténs förslag skulle denna stabs huvudsakligaste uppgifter vara handhavandet av organisatoriska och utbildningsfrågor. Emellertid torde det bliva nödvändigt att därjämte pålägga hemvärnsstabens vissa uppgifter med avseende å den centrala förvaltningen och redovisningen av hemvärdets ekonomiska angelägenheter, en verksamhet som

säkerligen kommer att bliva tämligen omfattande. Visserligen kunde det vara tänkbart att överlåta dessa göromål åt arméförvaltningens vederbörande departement. Med hänsyn till hemvärnets särställning inom den militära organisationen och då särskilda kassaförvaltningar näppeligen kunna upprättas vid hemvärnets förband, synes det emellertid lämpligare att helt sammanföra dessa ärenden i hemvärnsstaben, som sålunda skulle under arméförvaltningen utgöra ett sammanhållande organ för hemvärnets medelsförvaltning och redovisningsverksamhet. Genom en sådan anordning blir det också möjligt att ernå större överskådlighet beträffande de kostnader, som komma att belöpa å hemvärnets.

Förvaltningsverksamhetens hänförande till hemvärnsstaben torde nödvändiggöra en viss personalförstärkning inom staben i förhållande till vad kommittén föreslagit. Det torde sålunda bliva nödvändigt att inrätta ytterligare en arvodesbefattning, avsedd för en pensionerad intendenturutbildad officer. I övrigt synes icke föreligga anledning till erinran mot kommitténs förslag till personaluppsättning i staben. Förutom hemvärnschefen torde sålunda å hemvärnsstabens stat böra uppföras två ordinarie beställningar, en för en major eller kapten, som närmast torde böra fungera som stabschef åt hemvärnschefen, samt en för en kapten eller löjtnant. Den förre lär böra rekryteras ur generalstabsofficerarnas led. Uteslutet torde icke vara, att därutöver kommer att uppstå behov av aktiv officerspersonal för fyllande av stabens uppgifter. Detta behov torde emellertid i varje fall tills vidare böra tillgodoses genom kommendering av personal för tjänstgöring i staben.

I fråga om personalens ställning i övrigt har jag ingen annan erinran emot kommitténs förslag än att befattningen som hemvärnschef alltid torde böra uppehållas av en aktiv officer. Med hänsyn till hemvärnschefens självständiga ställning och omfattande ansvarsfulla arbetsuppgifter torde beställningen böra placeras i lönegraden Ob 1, d. v. s. samma lönegrad som regementschefer.

Den för hemvärnets ledning sålunda avsedda personalen torde böra upptagas å en särskild stat, benämnd staten för hemvärnsstaben, vilken stat bör föreläggas riksdagen för godkännande. En i överensstämmelse med det anförda och med tillämpning av sedvanliga grunder i fråga om storleken av för den pensionerade personalen beräknade arvoden upprättad förslagsstat (se bil. A) slutar å ett belopp av 50,000 kronor. Kostnaderna för hemvärnsstaben torde böra belasta lantförsvarets allmänna avlöningsanslag. Någon uppräknig av detta anslag i förhållande till vad i propositionen nr 159 till årets riksdag angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1940/41 äskats lär emellertid på den grund icke vara erforderlig.

Kommitténs förslag att inrätta arvodesbefattningar för pensionerade officerare för handhavande av hemvärnsärendena vid inskrivningsbefälhavarnas staber finner jag mig böra biträda. Arvodena till dessa befattningshavare böra bestämmas till det i motsvarande fall vanliga beloppet 3,180 kronor för år och uppföras å staterna för de olika infanteriregementena. Kungl. Maj:t torde böra utverka riksdagens bemyndigande att vid fastställande av stater för infanteriregementena för budgetåret 1940/41 vidtaga härav betingade änd-

ringar i de förslagsstater, som genom förenämnda proposition nr 159 förelagts riksdagen för godkännande. Någon uppräknig av lantförsvarets avlöningsanslag torde icke heller på denna grund bliva nödvändig.

IV. Hemvärnets kostnader.

Kommittén har verkställt vissa beräkningar rörande kostnaderna för den av kommittén förordade hemvärnsorganisationen under fred. Enligt dessa beräkningar skulle de årliga kostnaderna för hemvärdnet vid fullt genomförd organisation uppgå till omkring en miljon kronor, fördelade enligt följande

Sammanställning.

Årliga kostnader vid fullt genomförd organisation.

	Kronor.	Kronor.
<i>A. Hemvärnsstaben:</i>		
Löner till ordinarie beställningshavare	33,000	
Arvoden till pensionerad personal	7,440	
Biträdespersonal	6,400	
Expenser	5,000	
Bränsle, lyse, vatten, renhållning	1,000	
Underhåll av motorfordon	3,000	
Rese- och traktamentsersättning	5,000	60,840
<i>B. Inskrivningsbefälhavarnas staber:</i>		
Arvoden till pensionerad personal	66,780	
Expenser	6,300	
Rese- och traktamentskostnader	16,800	89,880
<i>C. Hemvärnskretsbefälhavarna:</i>		
Arvoden (70 × 100)	7,000	
Rese- och traktamentsersättning (70 × 500)	35,000	42,000
<i>D. Hemvärnsområdesbefälhavarna:</i>		
Arvoden (1,500 × 50)	75,000	
Rese- och traktamentskostnader (1,500 × 50)	75,000	150,000
<i>E. Utbildningsverksamhet:</i>		
Kurser för kretsbefälhavare	3,000	
» » områdesbefälhavare	8,800	
» » gruppchefer	16,000	
» » plutonchefer	4,000	31,800
<i>F. Övningsverksamhet:</i>		
Övningar i hemvärnsförband	250,000	
Ersättning till skytteförbunden för hemvärnspersonalens skjututbildning	175,000	
Landstormens merkostnader för hemvärdnets luftvärnsutbildning	20,000	445,000
<i>G. Oförutsedda utgifter</i>		180,480
	Summa kronor	1,000,000

Kommittén har vid sina beräkningar utgått från att antalet hemvärnsmän skulle komma att utgöra cirka 50,000, fördelade på 70 hemvärnskretsar och 1,500 hemvärnsområden.

Beträffande *kostnaderna för utbildningsverksamheten* må framhållas, att kommittén, med hänsyn till vikten av att hemvärdet snarast organiserades och utbildades i avsedd omfattning, föreslagit genomförande redan under budgetåret 1939/40 av erforderlig utbildningsverksamhet för den till hemvärdet knutna personalen. Sedan hemvärnsbefälet givits en första utbildning, syntes det kommittén som om behovet av befälskurser kunde minskas därhän, att hemvärnsbefälet under loppet av en 5-årsperiod blir i tillfälle genomgå dylik utbildning. Från denna utgångspunkt har kommittén beräknat årliga kurskostnader för allenast en femtedel av hela antalet befälhavare av olika slag. Medelkostnaden per deltagare i kurs utgör, i runt tal, för kretsbefälhavare (8-dagars kurs) 200, samt för områdesbefälhavare (3-dagars kurs), för plutonchef (5-dagars kurs) och för gruppchefer (3 lördags-söndagspass) 30 kronor.

Vad angår *kostnaderna för övningsverksamhet* i hemvärnsförband äro dessa beräknade för övningar under ett lördags-söndagspass per år, huvudsakligast i samverkan med eller inom den frivilliga landstormsorganisationen. Fördelade på det beräknade antalet deltagare (30,000) uppgår kostnaden i runt tal till 8 kronor per deltagare.

I fråga om *ersättningen till skytteförbunden* har kommittén anfört följande:

Ersättning till den frivilliga skytterörelsen för de ökade kostnader, som sammanhånga med att hemvärnsmännens personliga skjututbildning förläggas till skytteförbunden, har beräknats efter följande grunder. Hemvärnsmännen, vilka enligt kommitténs förslag böra förbinda sig till viss årlig utbildning, synas icke böra åläggas årsavgift till vederbörlig skytteorganisation. Staten bör därför hålla skytteförbunden skadeslösa genom att för varje hemvärnsman erlægga en avgift av 2 kronor, varvid 1 krona avses såsom ersättning för årsavgift samt 1 krona för administrationskostnader. Staten bör tillhandahålla för hemvärnsmännens utbildning erforderlig ammunition. I gengäld bör statsanslag då ej utgå för skytt, som skjuter sig anslagsberättigad. Den årliga ammunitionstilldelningen anser kommittén böra sättas till 50 skott per hemvärnsman. Under förutsättning, att ersättning utgår för omkring 25,000 hemvärnsmän, bliva de årliga kostnaderna sålunda 175,000 kronor.

Utöver de enligt det sagda beräknade årliga kostnaderna vid genomförd organisation har kommittén jämväl räknat med vissa kostnader av engångsnatur, hänförliga till hemvärdets upprättande. Hit höra kostnaderna för kurser för det nyantagna hemvärnsbefälet, anskaffande av märken för huvudbonaderna m. m.

Beträffande de verkställda kostnadsberäkningarna har *statskontoret* framhållit som sin åsikt, att desamma vore hållna i överkant. Utan att kunna framlägga något direkt förslag i ämnet syntes det statskontoret, som om de beräknade årliga kostnaderna för hemvärdet skulle kunna avsevärt begränsas.

Arméförvaltningen har i sitt yttrande påpekat, att kostnadsberäkningarna såtillvida vore ofullständiga, som medel icke beräknats för utlåning av vapen,

för förvaring centralt inom hemvärnsområdena av viss ammunition, för anläggning av skjutbanor på platser, där dylik saknas, samt för anordnande av expeditiionslokaler för hemvärnsstaben och för den föreslagna officeren i inskrivningsbefälhavarnas staber. — Icke heller hade medel beräknats för sjukvårdsmateriel för hemvärdet. Härför skulle enligt arméförvaltningens beräkning erfordras i runt tal 337,000 kronor, däraf för anskaffande av första förband 30,000 kronor, av förbandsväskor 135,000 kronor, av 1,500 sjukbåtar 82,500 kronor och av 1,500 släpbåtar med draganordning 90,000 kronor. — Därest, på sätt arméförvaltningen föreslagit, särskild läkarbesiktning skulle krävas för antagning till hemvärnsman, erfordrades jämväl medel för bestridande av härav föranledda kostnader. — Slutligen har arméförvaltningen framhållit, att de medel, som kunde komma att anvisas för hemvärnsorganisationen för bestridande av såväl engångskostnader som de årliga kostnaderna, icke borde upptagas under något för hemvärdet gemensamt anslag utan uppdelas på respektive riksstatsanslag.

Departements-
chefen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att de årliga kostnaderna för den föreslagna hemvärnsorganisationen, därest densamma fullt genomförd komme att omfatta omkring 50,000 hemvärnsmän, av kommittén beräknats komma att i fredstid uppgå till omkring en miljon kronor, samt att därutöver vissa kostnader uppstå, som äro att hänföra till hemvärdets uppsättande. Det ligger i sakens natur, att dessa kostnadsberäkningar, fränsett kostnaderna för avlöning till den militära personalen, måste vara att betrakta såsom mycket approximativa. Även så tillvida utgöra de ett ofullständigt material för bedömande av medelsbehovet, som detta svårligen låter sig beräkna utan en något så när säker kännedom om det antal hemvärnsmän, som kommer att ingå i organisationen. Då hemvärdet helt skall grundas på frivillig rekrytering, är det för närvarande omöjligt att verkställa någon tillförlitlig uppskattning av detta antal. Härtill kommer, att antalet slutligt antagna hemvärnsmän jämväl blir beroende på den materielltillgång i fråga om beväpning och utrustning i övrigt, som står till buds.

Utom såvitt angår de direkta avlönings- eller arvodeskostnaderna är det sålunda för närvarande icke möjligt att nu för riksdagen framlägga definitiva anslagsberäkningar vare sig för de till hemvärdets uppbyggande hänförliga kostnaderna eller beträffande de löpande kostnaderna för det färdigorganiserade hemvärdet.

Såsom redan tidigare framhållits har Kungl. Maj:t genom beslut den 17 april 1940 uppdragit åt chefen för armén att gå i författning om vidtagande av vissa förberedande åtgärder för organiserandet av ett hemvärn i huvudsaklig överensstämmelse med hemvärnskommitténs förslag. Kungl. Maj:t har därvid föreskrivit, att härav föranledda kostnader skulle bestridas från det å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. uppförda förskottsanslaget Lantförsvaret (Da). Med hänsyn till svårigheten att nu framlägga definitiva kostnadsberäkningar finner jag mig böra föreslå, att med hemvärdets uppbyggande och fortsatta verksamhet förenade kostnader — utom såvitt avser

avlöningskostnaderna för den till hemvärnsstaben knutna personalen och för den för inskrivningsbefälhavarnas staber avsedda personalen, vilka böra belasta vederbörligt avlöningsanslag under fjärde huvudtiteln — tills vidare under innevarande och närmast kommande budgetår få bestridas i nyssangivna ordning, d. v. s. efter därom gjorda framställningar anvisas av Kungl. Maj:t å den för försvarsväsendet avsedda förskottsstaten för att sedermera täckas över riksstaten i form av tilläggsstatsanslag. Därvid torde de av kommittén verkställda kostnadsberäkningarna, åtminstone i vad de avse de löpande kostnaderna, kunna tjäna som grundval vid bestämmandet av medelsanvisningarnas storlek. Med ledning av de under budgetåret 1940/41 för hemvärdnet uppkommande kostnaderna torde därefter till ett kommande budgetår säkrare beräkningar av utgifterna kunna erhållas och möjlighet föreligga att för riksdagen i vanlig ordning framlägga definitiva medelsäskanden. På sätt arméförvaltningen anfört torde därvid hemvärdnets kostnader icke böra upptagas under ett gemensamt klumpanslag utan alltefter sin art fördelas å respektive riksstatsanslag under fjärde huvudtiteln.

Departementschefens hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att en militär hemvärnsorganisation skall i huvudsaklig överensstämmelse med i det föregående angivna riktlinjer snarast möjligt upprättas;

dels godkänna bifogade förslag till stat för hemvärnsstaben (Bil. A), att tillämpas under budgetåret 1940/41;

dels medgiva, att till varje inskrivningsbefälhavares förfogande må från och med den 1 juli 1940 ställas en för handläggning av hemvärnsfrågor avsedd pensionerad officer med ett arvode av 3,180 kronor för år, ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att i de stater för infanteriregementena, som må komma att av riksdagen godkännas, vidtaga därav betingade ändringar;

dels ock medgiva, att kostnaderna för avlöning åt personalen vid hemvärnsstaben och för arvoden åt nyssnämnda pensionerade officerare må bestridas från lantförsvarets anslag till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. samt att anvisande av medel för täckande av utgifterna för hemvärnsorganisationen i övrigt må tillsvidare ske med anlitande av vederbörligt förskottsanslag.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Nils Kinnander.

Bilaga A.

Stat
för Hemvärnsstaben.

	An- tal	Lönegrad		An- tal	Lönegrad resp. arvoden
A. Ordinarie beställnings- havare.			B. Personal med arvoden. Pensionerad personal.		
Hemvärnschef	1	Ob 1	Tygofficer	1	3 180
Major eller kapten	1	{ Oa 4 el. Oa 3	Förvaltningsofficer (intendent)	1	3 180
Kapten eller löjtnant	1	{ Oa 3 el. Oa 2	Expeditionsunderofficer	1	2 130
			Förvaltningsunderofficer	1	2 130
			C. Icke ordinarie befatt- ningshavare.		
			Kontorsbiträden	2	MEo 4

1. Löner till ovanstående ordinarie beställningshavare, förslagsvis . . . . . kronor 33 000:—
2. Arvoden till ovanstående pensionerad personal . . . . . » 10 620:—
3. Avlöning till ovanstående icke-ordinarie befattningshavare, förslagsvis . . . . . » 6 380:—

Summa förslagsanslag kronor 50 000:—

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Propositionen</i>	1
I. <i>Inledning</i>	1
II. <i>Allmänna synpunkter</i>	2
III. <i>Hemvärnets närmare utformning</i>	8
Uppgifter och verksamhetsätt	8
Organisation	10
Rekrytering	15
Beväpning och utrustning	19
Utbildning	20
Hemvärnspersonalens förmåner	22
Hemvärnets centrala ledning. Vissa personalfrågor	25
IV. <i>Hemvärnets kostnader</i>	28
<i>Departementschefens hemställan</i>	31
<i>Förslag till stat för hemvärnsstaben</i>	32